

BİR AŞKIN TARİHİ Mehmet Rauf'un hikâye kitabı (1915) ★ Yedi hikâye. Esere adını veren "Bir Aşkın Tarihi"nde (1) Macit Güzin'e âşık olur ve kızla iki ay boyunca İstanbul'un çeşitli yerlerini gezerek birlikte vakit geçirirler. Sırrı Paşa kızı Güzin'in hastalığını tedavi için Beyrut'a gidince Macit kendini eve kapatır. Kaş boyunca kimseyle görüşmez, görüşmeye gelenleri kabul etmez. Güzin ile yaşadıklarını arkadaşı Necip'e anlatan Macit bir gün evine gelen arkadaşlarından Güzin'in döndüğünü ve evlendiğini öğrenir. "Beşik" (2) henüz yirmi aylık bir bebeği olan genç kadının hikâyesidir. Kadının kayıvalıdesi sürekli bir şeylere karışır, kocası da buna sesini çıkarmaz. Bu arada genç kadını birkaç gündür bir delikanlı takip etmektedir. Bu takip sonucunda kadında yeniden sevilme ve sevmek arzusu uyanır. Bu arzu ile kendini yatağa atan genç kadın rüyasında o delikanlı ile sandalda olduklarını görür. Ancak bebeği başka bir sandaldadır, ona ulaşmaya çalışır ama delikanlı izin vermez. En nihayetinde çocuğuna ulaşan kadın birden uyanır ve rüya gördüğünü anlar. Ne olursa olsun bebeğinin geleceği için her türlü sıkıntıya katlanacağını söyler. "Cadı"da (3) Paris'te tanıştığı Ferdi ve Sâime isimli karı kocayı İstanbul'da da ziyaret etmek isteyen genç, bir gün onların köşküne gider. Sofrada cadılardan ve cinlerden konu açılır ve oturdukları köşkün cadılarıyla meşhur olduğu söylenir. Ancak Ferdi buna inanmadığını söylerken karısı ise her gece sesler duyduğunu anlatır. Bunun üzerine genç adam gece orada kalmaya ikna edilir. Sâime, onu cinlerin taht odası dediği odada yatırır. Gece genç adamın kapısı açılır ve yanına bir cadı geldiğini düşünür. Ancak gerçekten cadı mı yoksa başka bir şey mi olduğu belli değildir. Sabah olup da bir şey görüp görmediği sorulunca genç adam bir şey görmediğini söyler.

Böylece Ferdi evindeki cadılara inanmama devam edecektir. "Bir Mesut"ta (4) Hâfız Efendi eski karısından yeni evlendiği kadın ise eski kocasından çok çekmiştir. Gelinin eniştesi Hacı Bey'in söylediğine göre kadın her isten anlayan, iyi huylu, sessiz bir melektir. Evliliklerinin ilk günleri gayet güzel geçer. Her şey tam Hâfız Efendi'nin istediği gibidir. Akşamları kahveye çıktığında arkadaşları kendi kanlarını çektiştirken o sadece dinler ve arkadaşları tarafından şanslı sayılır. Ancak bir gün eve gittiğinde karısını yatakta bulan Hâfız Efendi onun sözleri karşısında hayretle bakabilir. Kadın bir aşçı istediğini ölene kadar ona hizmetçilik etmek için evlenmediğini söyler. Hâfız Efendi konuyu uzatmamak için bir aşçı tutar ama kadın günden güne aksileşerek her şeyden şikâyete başlar. Bir gece karısını boşamaya karar verir. Eve geldiğinde onu uyurken bulur. Su içmek için sürahiyi aldığı anda boş olduğunu görür ve küçüklüğünden beri evin işlerine yardım eden ahretliği çağırarak su ister, tam suyunu içecekken karısı gelir ve onu ahretliği köşeye sıkıştırmakla suçlar. Bu suçlamaya dayanamayan Hâfız Efendi kalp krizi geçirerek ölür. Cenazesinden sonra arkasından iyi adamdı, tam rahata kavuştuğu sırada kendisinde kalp çıktı, ne yapalım zaten son bir buçuk senede yaşadığı saadeti biz ömrümüz boyunca yaşayamamışızdır, şeklinde konuşulur. "Bir Taleb-i İzdivâc"da (5) Egelî bir kasabın oğlu İstanbul'a gelir ve amcasının dükkânında yatıp kalkar. Bir gün selamlık alayını görmek için Yıldız'a gider ve şansına padişah Abdülhamit onu görür, çok beğenir ve önce hünkâr çavuşu sonrasında ise mülazım yapar. Oğlan iyi bir konuma geldiği için evlenmeyi düşünür ve bir memur kızına talip olur. Kızın babası talibi görmek için cuma günü selamlık alayına gider ama onu göremez. Bunun üzerine amcasının

dhikânına gider. Kasapzâde hasta olduğunu ve haftaya cuma tekrar gelmesini söyler. Adam böyle birkaç cuma gider fakat hiçbirinde damat adayını göremez, her seferinde farklı bir bahane ile karşılaşır, sonunda vazgeçer. En sonunda hünkâr yaveri Kasapzâde'nin bir sahtekâr olduğu ve zengin kızlarla evlenmek için böyle oyunlar çevirdiği anlaşılır. "Komşunun Kızı"nda (6) bir gün dört arkadaş otururlarken maddi ve manevî sefaletten konu açılır. Bunun üzerine Bedri bir hikâyeye anlatır. Bir zamanlar yeni taşındığı evinin yanındaki evden sürekli dümbelek sesleri gelmektedir. Daha sonra bu evde dul bir valide ve kızın yaşadığını öğrenir. Kız tam evlenecekken damat vazgeçtiği için bu koca ev onlara kalmıştır. Ev bomboştur, sokak tarafındaki pencerelerde güzel perdeler asılıyken arka taraftaki pencerelerde adi bezler vardır. Eve ekmekçi dışında kasap veya sebzeçi geldiği çok nadir görülür. Bir gün valide hastalanır ama dümbelek sesleri yine kesilmez. Evlerine gelen bir kadın kızın kendisini dövdüğünü söyler, kız da inkâr etmeyerek daha çok döveceğini haykırır. Bedri bir gün komşunun kızı Kerime Hanım'ı cumbada görür. Kız üzerinde kirli bir gecelik, saçları perişan halde kimsenin kendisini görmediğinden emin bir şekilde reçele ekmek banmaktadır. En sonunda tabağı parmağıyla sıyrır ve parmağını da yalar. O günün akşamüstü kapılarına bir araba yanaşır. Kerime Hanım adeta bir prenses gibi görünmektedir. Annesi ile birlikte Fener'e piyasaya giderler. "Bir Namus Meselesi"nde (7) Nuri Bey tiz, aksi, emekli olduğu için vaktinin çoğunu evde ve kahvede geçiren namus konusunda çok hassas bir adamdır. Gür sesiyle ağzına geleni nerede olursa olsun söylemekten çekinmez. Özellikle namusla ilgili söyledikleri herkesi korkutmaktadır. Ailesini bu konuda sık sık uyarır. Kahvede vaazlar verir. Kimse onun

ailesi hakkında bir şey söyleyemez. Bir gün eve geldiğinde ise karısından kızının ve gelininin kocaları gittikten sonra bahçenin bir köşesinde çıplak halde adamlara rakı servis ettiklerini öğrenerek deliye döner. ★ Mehmet Rauf'un pek çok eserinde olduğu gibi burada da kadınlar yüzünden ölen ya da kötü hallere düşen erkekler konu edilir (İlk baskı Kanaat Kitabhanesi ve Matbaası, 1915, Artemis Yayınları, 2010).

BİR NAMUS MESELESİ Mahmut Yesari'nin romanı (1923) ★ Ağapıyadi Kayseri'de yaşayan bir tüccardır. Bir gün İstanbul'da yaşayan ve Galata'da bankerlik yapan dayısı Çakıroğlu Yuvanaki'den iflas ettiğine ve yardıma ihtiyacı olduğuna dair bir mektup alır. Bir süre ne yapacağını bilemez. İstanbul, onu korkutmaktadır. Ancak dayısına yardım etmeye karar verir. Mallarını satmak için Dellal Kıryako'dan yardım ister. Kıryako onu mallarını Ağapıyadi'nin baş düşmanı olan Karaefimoğlu Petraki'ye satması konusunda ikna etmeye çalışır. Bu durum Ağapıyadi için bir namus meselesi halini alsa da sonunda Petraki'ye mallarını satar, ancak gün gelip satıldığı fiyattan hepsini geri alacağını söyleyerek İstanbul'a gider. Bir süre sonra dayısı ölür, o da İstanbul'da tutunan bir banker olur. Kayseri'ye yazdığı mektuplardan zengin olduğu ve hayatının yolunda gittiği bellidir. Kayseri'de onun mallarını alan Petraki ise borca batmış ve evlenmek üzeredir. Bir süre sonra Ağapıyadi de zengin bir kadınla evleneceğini belirten bir mektubu müstakbel eşinin fotoğrafıyla birlikte Kayseri'ye yollar. Fotoğraftaki kadının güzelliğini gören Petraki iyice bunalıma girer ve Ağapıyadi'nin yanına gitmeye karar verir. Sonunda İstanbul'a gider, eski hasmından dostluk görür. Ağapıyadi'nin karısı Katina'dan hoşlanır.

Katina onu kocasını Kayseri'ye göndermek için bir bahane bulmaya, Ağapıyadi'nin Kayseri'de ona sattıklarını geri satmak maksadıyla gidişini sağlamak için Petraki'yi ikna eder. Petraki de Ağapıyadi'yi uzaklaştırıp Katina ile kalabilmek amacıyla Ağapıyadi'den aldığı malları ona geri satar. Böylece Ağapıyadi namus meselesini halleder, fakat bu kez Kayseri'ye namus meselesi yüzünden dönemeyecek olan kişi Petraki olur. Ağapıyadi Kayseri'ye gitmeden önce Petraki'yi bir umumhaneye götürür. Orada gördükleri kadın Katina'dır. Petraki ne diyeceğini bilemez. * Kayseri ve etrafındaki Rumların Türkçe konuşmalarının oldukça iyi yansıtıldığı eser, dönemin esnaf ve banker ilişkilerini anlama konusunda da iyi bir araçtır. Eser ilk olarak 12 Nisan 1923-25 Eylül 1924 yılları arasında *Kelebek* dergisinde tefrika edilmiş, uzun yıllar sonra kitap halinde yayımlanmıştır. Eserde kitabın yazarı Mahmut Yesari'nin çizimleri de yer almaktadır (İlk baskı İstos Yayınları, 2017).

SON İSTANBUL Murathan Mungan'ın hikâye kitabı (1985) * Dört Kişilik Bahçe ve ÇC adlı iki bölümden oluşan eserde her iki anlatıda da eski İstanbul'un kaybolan kişileri ve mekânları vardır. Kitabın ilk anlatısı olan Dört Kişilik Bahçe'de Emirgân'da aileden kalan eski bir köşkte oturan Fatma Aliye, annesi Afife Reşat ve artık bunamış olan, sürekli eskiden yaşayan dede Saffet Hamdi Bey'in nesnelere ve zamana hapsedilmiş hayatları vardır. Kızı Talia'nın bir adamla kaçması, oğlu Reşat'ın ise kimseye haber vermeden Amerikaya'ya gitmesi ve bir daha dönmemesi üzerine kızı ve babasıyla eskide saklamaya çalıştığı ve ona bunu sağlayan eski kalfalarını hafta sonu ziyaretlere giden Afife Reşat'ın kızı Fatma Aliye çok ayıp karşılanmasına

rağmen evi geçindirmek ve Beylerbey'indeki konak gibi yaşadıkları yeri de kaybetmemek için eski bir tanışları olan Madam Ester'in yanında çalışmaya başlamıştır, ancak yine de ailenin durumu parlak değildir. köşkünde her halükarda ipotek ettirmeleri gerekir. Fatma Aliye, akşamları ud çalarak aileye şarkılar söylemekte, bu konakta evlenmeden geçen yıllarına hüzünlenmektedir. Bir gün yedi yıl önce evden kaçan kız kardeşi Talia eve geri döner. Fatma Aliye buna hem sevinir hem de öfkelenir, ancak Talia annesi Afife Reşat ile konuştuğundan sonra kimseye haber vermeden tekrar evden ayrılır ve bir daha da ondan haber alınmaz. Ailenin konağı sonunda satılır, Bayrampaşa'ya yerleşir ve anne Afife Reşat da hastalanır. Fatma Aliye bir daha hiç haber alamadığı kardeşi Talia'ya bir gün ona ulaşır umuduyla bir mektup yazar. İkinci anlatı ÇC, Galatasaray'da eşcinsellerin Pazar günleri bulunduğu ve Gay Almanaklarına da girmiş olan bir hamam ve yoğunluklu olarak Eşber'in hikâyesini anlatır. Eşber, Son İstanbul'un kalanlarından, altı dili anadili gibi bilir, çok iyi piyano çalar, yıllarca müzik, dil ve edebiyat dersleri vermiş, ancak sonunda bu hamamda peştemel tutan biri olarak çalışmaya başlamıştır. Eşber'in sevgilisi Yılmaz'dan ayrıldıktan sonraki hayatı giderek bir çöküşle sonuçlanmış, yaşlanmış ve elinde sadece bu hamam kalmıştır. Hamamın diğer müdavimleri reklam filmleri çeken Reha, yanından hiç ayırmadığı Muhsin, Muhsin'in ölümünün ardından onunla dolaşmaya başlayan Nevzat, yaşlanmış ve orada ne aradığını düşünen Haşmet Bey, hamamın üç kuşaktır sahibi bulunan ailenin son üyesi Madam ve onun Amerika'daki oğlu, hamamdaki kolsuz adamı fark eden Suat Bey de kendi hikâyeleriyle anlatıda kimi zaman Eşber'in kimi zaman anlatıcının gözünden aktarılır. * Eserde her iki

anlatıda da mekân, ilkinde köşkün bahçesi, ikincisinde hamam, zamanı somut bir unsur olarak yansıtmakta kullanılır. Kahramanların iç konuşmaları eserin temel noktasını oluşturarak zamanı somutlaştıran bu mekânlara şimdiki zamanın izini sürmeye çalışır. Diğer taraftan her iki anlatıda da yıkılmakta olan bir duvar ve bu duvarın tamir edilmesi, duvarın kişilere hatırlattıkları vardır. (İlk baskı Uçurum Yayıncılık 1985, Remzi Kitabevi 1987, Metis Yayınları 1993).

KUTU KUTU Memet Baydur'un oyunu (1995) * Kutu heykellerin olduğu bir parkta geçen oyunda Ayşe, Tuncay, Tahir, Fatoş, Murat, Nergis, Canan isimli yedi karakter vardır. Parktaki kutu heykeller belediye tarafından "modernlik" adına yaptırılmıştır. Tahir ile Nergis bu parkta kutuların içinde yaşarlar, diğer beş karakter ise sonradan onlara dahil olur. Bu yedi kişinin konuşmaları etrafında şekillenen oyun, Murat'ın köpeği Fifi'yi parkta söylene söylene aramasıyla başlar; bu sırada parkta kutu heykellerin içinde yaşayan yirmili yaşlardaki Nergis'le tanışır. Nergis Murat'a evden kaçtığı için kutuda yaşadığını anlatır. Murat ile Nergis konuşurlarken bir ses duyulur ve Nergis kutusuna girer; gelen Tahir'dir. Murat, bu kez Tahir ile konuşmaya başlar, onlar konuşmaya devam ederlerken Ayşe gelir. Ayşe Murat'ın eski nişanlısıdır, aralarında nişanlı oldukları döneme dair muhabbetler geçer. Ayşe aynı zamanda belediyede çalışmaktadır, parklarda ve bahçelerdeki heykelleri kontrol etmekle görevlendirilmiştir. Onlar konuşurken parka Fatoş gelir, ardından Fatoş'un kocası Tuncay ve Canan da parka gelirler. Bir süre sonra Ayşe yeniden parka gelir ve gericilerin belediyeyi ele geçirmek üzere olduklarını, çağdaş çözümler üretmek için toplantılar du-

zenleyeceklerini söyler. İkinci perde Nergis ve Tahir'in konuşmalarıyla başlar. Nergis, Tahir'e yönetimin değiştiğini, parkların, heykellerin ve içinde yaşayan insanların unutulduğunu söyler. Tuncay parka gelir ve Fatoş'un nerede olduğunu sorar, daha sonra Ayşe gelir, belediyenin el değiştirdiğini ve işine son verildiğini, parkların, bahçelerin, heykellerin elden gittiğini anlatır. Onlar konuşurken Canan gelir, sahnenin ışığı söner. Tekrar yandığında sahnede kimse yoktur. İlk olarak sahnede Canan görünür, ardından Fatoş, Murat ve köpeği Fifi gelir. Murat Fifi'nin adını Zındık olarak değiştirdiğini söyler fakat değişen tek şey köpeğin ismi değildir. Tahir ile Nergis de gelirler. Bu sırada Murat yeni belediye başkanının başkanlığı olduğunu, yeni belediyenin kararına göre, parkların heykellerden ve orada yaşayan insanlardan arındırılacağını, bir nevi temizlik yapılacağını anlatır. Murat'ın bu sözleri üzerine herkes sinirlenir, tartışma devam ederken Ayşe gelir ve artık amirinin Murat olduğunu öğrenir. Tuncay'la Fatoş da Treku-las yani eşek adasına taşınmaya karar verirler ve parktan ayrılırlar. Ayşe Murat'a kendi deneyimlerinden faydalanarak bu şehri düzene sokmayı teklif eder ve birlikte parktan ayrılırlar. Murat'la Ayşe parktan ayrıldıktan sonra, Tahir, Nergis ve Canan parklarının ellerinden gitmemesi için direnmeye karar verirler. Son sahnede Nergis ve Tahir çöpçü olarak görülürler, direnmeleri bir sonuç vermemiş ve onlar da yeni belediyenin çalışanı olmuşlardır. Canan onları çöpçü kıyafetleriyle görür ve çok duygulanır. Oyun Tahir'le Nergis'in şarkı söyleyip dans etmeleriyle sonlanır (İlk baskı Mitos-Boyut Yayınları 1995; *Thyama Oyunları* içinde, İletişim Yayınları 2009).

Y
K
Y

kitap-lık

YIL:25

193

İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ EYLÜL - EKİM 2017 • 15 TL • ISSN 1300-0586

Şiir Nihat Ziyalan, Mehmet Mümtaz Tuzcu, Haydar Ergülen, Turgay Kantürk, Orhan Kâhyaoğlu, Osman Çakmakçı, Cevdet Karal, Elif Sofya, Melih Elhan, Anıl Cihan

Öykü İlhan Durusel, Nuray Tekin, Alper Beşe, Önder Şit, Çiyil Kurtuluş

Söyleşi Semih Gümüş

YAZI Uğur Kökden, Turan Alptekin, Mustafa Ruhi Şirin, İlyaz Bingöl, Yusuf Çağlar, Esra Yıldız, Deniz Özbeyli, Derya Derya Yılmaz, Seval Şahin

“Necatigil yok şimdi”

Haydar Ergülen, Hüseyin Ferhad, Asuman Susam, Güneş Sezen, Tunç Tayanç, Yücel Demirel

Nâzım Hikmet’in unutulmuş bir hikâyesi: “Beyaz Güvercin”

Necati Tonga

Roger Martin du Gard

Mehmet Rifat, Bernard Alluin

Ahmet Cemal için...

İshak Reyna